

**ДЕСЯТИЛІТНЯ
СТАГНАЦІЯ**
КРИМСЬКОЇ САНАТОРНО-
КУРОРТНОЇ ГАЛУЗІ

→ 3

**ЯКИМ УКРАЇНЦЯМ
У «РОСІЙСЬКОМУ»
КРИМУ ЖИТИ
ДОБРЕ**

→ 4

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 14
07.04.2017

www.svitlytsia.in.ua

Ця світлина з'явилася в Інтернеті тижні три тому, саме на дату «святкування» так званої «кримської весни» на півострові. Вона із тих світлин, що промовляють голосніше, ніж повноформатне кіно. Зафіксоване на ній якнайкраще ілюструє всі ті зміни, що відбулися протягом цих трьох років. Увесь Крим в одній світлині...

**ОЛЕКСАНДР
ЯРОШЕВСЬКИЙ**

Без емоцій не робляться справи, політичні технологи добре це розуміють, плідно цим користуються. На відео лютого-березневих днів 2014-го бачиш оскаженілі зграї, що волають з надривом: «Росія!!!», і усвідомлюєш відверту штучність ейфорії ангажованої юрби. Втім, констатація тривалої, ретельно організованої підривної роботи Росії проти України – уже банальність. Як і незаперечність абсолютної ролі російської зброї в кримській справі.

**ПИТОМА
БІЛЬШІСТЬ**

Двом мільйонам людей на півострові доводиться тепер із цим жити. Хто вони, ті відрізані від Украї-

PRIMUM VIVERE, АБО ПЕРЕДУСІМ – ЖИТИ

ни Перекопом мешканці Криму? Хто вони для їхньої України, і що вона для них?

Вже лунала думка, що не можна ділити кримчан тільки навпіл. Тобто або зрадник, злодій, або жалюгідна жертва. Маємо перекус у бік емоцій обуреного звинувачення «всіх» у «зраді», настирливість цього перекошу породжує сумніви щодо його природності. Є й співчуття до тих, хто вже відчув підступ репресій на собі та на сім'ях. Жертви злочину в злочині, закатовані, вбиті, кинуті за ґрати...

Більшість людей зараз дають собі раду в тому анексованому Криму. Вони не ходили на щоденні заходи кримського Євромайдану, які проводилися більше трьох місяців, не прийшли 26 лютого 2014 року під стіни кримського парламен-

ту, не вийшли 9 березня 2014-го до пам'ятника Шевченку в Сімферополі чи Севастополі... Але чомусь із Криму виїхали через окупацію півострова до материкової України, за різними оцінками, від 40 до 100 тисяч людей.

Можна резюмувати, що мешканці Криму, ті, хто активно опирався проросійським силам, виконали свій громадянський обов'язок до кінця. І навіть більше: вони виходили на акції протесту тоді, коли Крим уже контролювали «невідомі солдати», коли протест людини був проти вогнепального ствола.

Захищати цивільне населення від агресії, що тоді ніби і не навалилася, радше розповзлася півостровом, – справа війська. Є істотна різниця між людиною в погонах, людиною зі зброєю та власне бійцем. Погон – знак військової гідності й честі. «Зелені чоловічки» погонів не мали, натомість у них була новесенька зброя і характерні вирази обличчя. Попри те, що їхні обличчя були сховані за балаклавами, їхніх очей було достатньо, щоб зрозуміти, хто боєць, а хто... так, взагалі, військовий.

Можна як завгодно тлумачити вчинок людини в погонах, яка мусила зробити неможливе – переприсягнути. Не може офіцер порушити присягу. Переприсягання може мати місце лише як наслідок смерті: мусить вмерти або держава, якій присягав військовий, або він сам, і вже потім, після воскресіння, військовий може знову присягнути. На всі інші випадки є суд.

→ 2

КАРАЇМИ ФЕОДОСІЇ.

ТИСЯЧА РОКІВ ЖИТТЯ КАРАЇМСЬКОЇ СЛОБОДИ

→ 6

1

**ОЛЕКСАНДР
АРОШЕВСЬКИЙ**

НЕ ВОГНЕМ ГАРМАТ

Тож маємо в містах і селах окупованого Криму майже два мільйони громадян України. Так, ці люди – заручники обставин, і в деяких аспектах до багатьох із них можна застосувати слово «жертви». Жертви тодішнього стану держави, що не була в змозі захистити їх. Жертви нинішнього стану держави, що веде війну. І навіть заручники майбутнього, бо Крим буде звільнено радше не стрімким наступом армії України, а через довгі дипломатичні перемовини. Не вогнем гармат, а через слово.

Це довго і колись-то. А ці люди мають жити у Криму просто зараз. Навряд чи їм буде компенсовано коли-небудь їхні нематеріальні втрати за це. Коли я дивлюсь на цю дівчинку, що на фото, на кримських дітлахів у зелених одностроях, як вони виконують танці на тему минулої війни, виникає асоціація із сакральними войовничими танцями давніх диких племен. Коли у відеоролику бачу знайомі риси українців з мого міста, що як фахівці вправно декламують славу Росії, – не можу ввіймати їхній погляд. Люди не дивляться.

Ті з кримчан, що виїхали на материк і інколи бувають на рідному своєму півострові, переказують, що вони там відчують: це – недовіра, відчуженість, страх. Люди в громадському транспорті не говорять, не дивляться у вічі. Мертва тиша в автобусах. Мертві набережні приморських міст з випадковими перехожими, що чвалають хтозна-куди. Трамваї, що після 8-ї вечора вже йдуть в парк, бо нема кого возити.

Росія збудувала в Криму за три роки 30 000 квартир. Тридцять тисяч квартир! Так бурхливо росте кримське народонаселення? Для кого такий темп побудови простого житла? Для найбідших... Та чи нам до часу не байдуже, хто наїхав і наїде ще до нашого Криму з глибинки РФ? Треба думати, як допомогти людям у Криму, громадянам України з силоміць впареним папірцем російського аусвайсу, ціна якого добре відома – можливість існувати «як усі».

Так, ці люди в переважній більшості не виходили на про-

PRIMUM VIVERE, АБО ПЕРЕДУСІМ – ЖИТИ

тестні акції, мітинги й пікети під українськими прапорами. Так, вони залишилися жити на своєму півострові, який наша держава не в змозі ще захистити. Вони – її громадяни, і ніхто в них цього не може відняти.

ПЕРЕДУСІМ – ЖИТИ

Primum vivere. Це давня мудрість: передусім – жити.

Primum vivere deinde philosophari. Тобто спершу жити, а вже потім філософствувати. Зухвалі пересуди, «філософствування»,

що накидають на весь Крим тавро «зрадники», – то як морська хвиля. Та не можемо на цей факт заплушити очі. Бо як кримчани свій погляд ховають від того, що їм доводиться працювати в окупації, так і переважна більшість з них має повне право не ховати очей.

І тут маємо розрізняти, бо є вже відомі приклади. От, скажімо, Олександр Костецький, про якого писала нещодавно наша газета. Під час гітлерівської окупації працював слюсарем у Мелітополі. Він не був ані партизаном,

ані підпільником. Після звільнення вправно відвоював у радянському війську, а потім став батьком вітчизняної кібернетики. Чи був він, коли шоркав напилком залізничку в окупації, – «зрадником»? І скільки таких прикладів? – Мільйони... Захисник, що не впорався із захистом, не в праві звинувачувати в тому того, кого не захистив.

Є прикрі варіанти. От, приміром, відділи виконкомів, що опікувалися побутом містян, продовжують же працювати. Там ті ж самі чиновники й керівники, і жодної, здавалося б, «політики»? Та ні: це – зрада. Бо була присяга державного службовця, це не віршик, що можна прочитати один замість іншого на концерті.

Мої добрі приятелі працюють у сфері культури. Не кожен з них може піти тепер слюсарем замість того, щоб співати на міських концертах... Їхні обличчя – то найбільш драматичні обличчя того Криму, де ще не вриваються вранці в домівки озброєні люди, але...

У когось стара мати. Хтось так любить свої гори й море, що ладен миритися з тим, що прапори над ними – чужі. У когось – садиба, яку родина 20 років будувала, відмовляючи собі в усьому, і як

із цим бути тепер? Хтось іде геть з Криму, а хтось залишається і шукає своє місце під «сонцем». Це кримські татари, прив'язані до землі Криму ще й історично, а не тільки місцем народження або вибору. Це українські селяни таврійського степу, вони мають землю та її плекають, і треба мати виняткову силу духу, щоб, як Володимир Балух, тримати над власним будинком український прапор.

Про відвертих зрадників і колаборантів не йдеться, із ними все зрозуміло. Але їх у Криму меншість. Тож у нашому Криму, як і будь-де, є і неконформісти, є і колаборанти, є люди, яким без слідства можна дати означеність жертви, є зрадники. То їхній вибір, то буде їм і присуд, і вирок.

ЧЕТВЕРТИЙ РІК

Є спостереження, що за чотири роки людина знаходить собі місце в будь-яких прикривих обставинах. Це навіть у народних казках зафіксовано. Люди продовжують і відновлюють свій бізнес, або мають іншу роботу за свій кусень хліба... а за хлібом – пісні (народна мудрість). Що Крим заспіває за рік, коли мине чотири?

Репресивна машина теж змінює формат роботи. Вона поступово пересіває тепер досє своїх заручників крізь решета спецслужб, і хто знає, кого визначено буде нею наступною жертвою? Втім, таке вже було не раз і таке знову маємо в Криму, де чужа влада «править» уже четвертий рік.

Формальна «демократія» далі штампує картинки. В Криму є і національно-культурні громади – звісно, вони не можуть бути не лояльними до тамтешнього «закону». Деякі з них відверто колабораціоністські, маріонеткові. Деякі ніби більш помірковані, ніби «поза політикою»... Осередки «вільного» українського життя в окупації тримаються якимось дивом. Може, решета спецслужб для них не підійшли ще із відповідним розміром дірок...

Але це XXI століття, інформаційна епоха. Слово, що не знає кордонів, – саме слово від України Крим має постійно чути. Воно має бути прямим і щирим. Воно має виправляти гарячкові закони та постанови української влади, через які теж потерпають кримчани, що навідується в Україну. Воно має лунати, щоб у людей була альтернативна інформація, щоб Крим його чув, щоб не забував...

ДЕСЯТИЛІТНЯ СТАГНАЦІЯ КРИМСЬКОЇ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ ГАЛУЗІ

(Продовження)

Досить невістну картину стану кримського курортного господарства у перший рік після передачі області Україні зафіксовано у Доповідній записці начальника Управління у справах архітектури при Раді міністрів УРСР В. Орехова Раді міністрів УРСР про стан планування забудови та благоустрою міст та курортів Кримської області від 26 липня 1951 року (ЦДАВО України. – Ф 4906. – оп. 1. – Спр. 719. – Арк. 75-88).

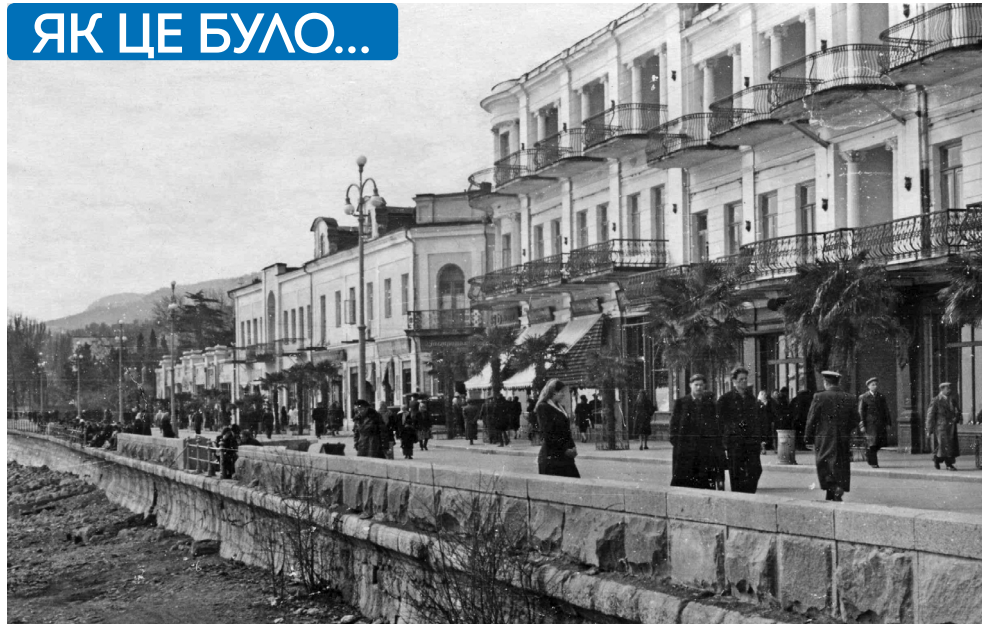
ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

Комісія, що готувала дану доповідну записку, дійшла висновку, що у більшості кримських міст та селищ ще не вдалося подолати наслідки війни. А рівень благоустрою та озеленення міст (за винятком курортної зони) залишається незадовільним. «У деяких містах, – зазначається у доповідній записці, – відсутнє комплексне рішення каналізації. Трапляються випадки, коли стічні води забруднюють пляжі (Феодосія, Керч, Алушта – Робочий куточок)». Безумовно, що ситуацію зі станом кримських пляжів та каналізацією на курортах комісія значно прикрасила. Адже з інших документів довідуємося, що каналізаційні стоки на курортах скидаються не лише у прибережні води, але і на самі пляжі. Тому купатися в морі через високий вміст збудників інфекції було вкрай небезпечно.

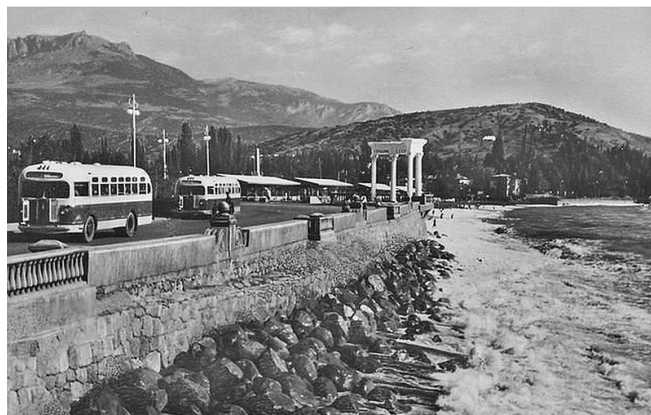
Ось деякі зауваження комісії до архітектурного впорядкування та стану благоустрою у деяких містах.

СІМФЕРОПОЛЬ. Центр міста реконструюється недостатньо. В місті неупорядкована система водостоків, через це пониззя міста зазна-

ЯК ЦЕ БУЛО...

Ялта, 1950-ті роки. Скоро з'явиться Нижня Набережна

Набережна Алушти

Сімферополь, 1950-ті роки. Проспект Кірова

ють періодичного підтоплення. Генеральний план центру міста вирішений неправильно. Набережна р. Салгир неупорядкована, міський парк культури досить малий за площею і неупорядкований. Невпорядкована і стара частина міста, а більшість будівель у ній перебуває в аварійному стані.

ФЕОДОСІЯ. У центральній частині міста ще багато

слідів руйнації воєнної доби. До організації відновлень та реконструкції міста міські організації приступили лише щойно. Місто відрізане від моря залізницею та портовими спорудами. Набережна, пляжі і прилегла до них частина міста неупорядковані. Деякі квартали міста відгороджені від моря високим парканом санаторіїв Міністерства оборони. Санаторний

пляж неупорядкований, у занедбаному стані перебувають прилегла до санаторію набережна та сусідні вулиці.

Русло річки Байбути неупорядковане, через що частина міста періодично підтоплюється. Воду цієї річки не використовують і для зрошення зелених насаджень. Дорога до так званого «Золотого пляжу» незаасфальтована, а на самому пляжі не створено належних умов для відпочивальників.

ПЛАНЕРСЬКЕ (КОКТЕБЕЛЬ). Значні площі приморських ділянок, придатних для санаторіїв і будинків відпочинку, не використовуються через відсутність води. Військове відомство (ПІЯ № 46) добуває на пляжі морський щебінь, а це загрожує його знищенню.

КРИМСЬКЕ ПРИМОР'Я. Розширення будівництва вже існуючих санаторіїв здійснюється без загального проекту планування курорту, підготовка проектної документації необґрунтовано затримується. Дорога до курорту зовсім неупорядкована.

СУДАК. Місто зовсім неупорядковане, має вкрай мало зелених насаджень. У місті відсутній парк та пляжі. Історична та архітектурна пам'ятка – Судацька фортеця – неупорядкована і не охороняється.

АЛУШТА. За благоустроєм перебуває у задовільному стані. Не відроджений і у покинутому стані перебуває колишня санаторія ВЦСПС «Металіст». До цього часу відсутній проект планування та забудови «Робочого куточка», що затримує благоустрій і розвиток усього курортного району Алушти. Реконструкція автовокзалу не завершена, невиправдано затримується будівництво морського порту.

ФРУНЗЕНСЬКЕ (ПАРТЕНІТ). Цей курорт перебуває у занедбаному стані. Крайній на весь Крим пляж перетворено в склад каменю (діориту), який добувається в кар'єрі поблизу самого пляжу. З нього на будівництво вивозиться щебінь, що загрожує знищенню унікального узбережжя. До курорту відсутній упорядкований під'їзд. А сама територія курорту також неупорядкована. Озеленення курорту не проводиться.

ГУРЗУФ. Сільська частина селища перебуває у занедбаному стані, вона не упорядкована і не озеленена. Дорога, яка веде до курорту, досить вузька. Відсутній зручний під'їзд до набережної. У селищі лишилось ще чимало невідроджених споруд, зокрема, приміщення колишнього ресторану. Загальнокурортний парк з будиночком Олександра Пушкіна та іншими пам'ятками закритий для загального огляду і перебуває у розпорядженні Міністерства оборони та Верховної Ради СРСР. Гурзуфська набережна і загальнокурортний пляж перебувають у покинутому стані.

ЯЛТА. Комісія констатувала, що реконструкція центральної частини міста відбувається задовільно і відповідно до проектної документації, підготовленої місцевим філією Кримоблпроекту. На думку комісії, цілком задовільно будується нова центральна площа. Вдалим вважала комісія і розширення однієї із центральних ма-

гістралей міста – вулиці Чехова. Але весь транзитний транспортний потік здійснюється по досить вузьких вуличках через центр міста, що надмірно завантажує міський рух і спричиняє аварії.

Комісія акцентувала увагу на занедбаності та антисанітарному стані масандрівського пляжу, яким користуються місцеві мешканці. Пляж розташований у місцях випуску каналізаційних фекальних стоків і зовсім неупорядкований. Реконструкція приморського парку не завершена, особливо у тій частині, яка межує з Лівадією.

БАХЧИСАРАЙ. Місто, хоч і не є курортним, проте воно значною мірою цікавить і обслуговує курортників. Комісія привернула увагу на незадовільний стан його благоустрою, особливо центральної вулиці ім. Леніна. Адже саме через неї пролягає шлях як до Бахчисарайського ханського палацу, так і до печерного міста Чуфут-Кале.

У довідці зазначається, що численні пам'ятки матеріальної культури (за винятком Бахчисарайського палацу) не охороняються, перебувають у занедбаному стані і руйнуються. У такому ж стані перебуває і заповідник Чуфут-Кале. Не у кращому стані перебували й інші пам'ятки історії та архітектури, відомі місця. Туристичні стежки і маршрути на Південнобережжі та Передгір'ї не впорядковані й утримуються незадовільно. Наприклад, туристична база на Ай-Петрі захаращена потворними тимчасовими і капітальними спорудами, розпорощеними на всій території.

Отже, майже за десять повоєнних років безвідповідальне і бездарне російське керівництво виявилось не спроможним не лише відродити, а й створити найважливішу для економіки півострова галузь – санаторно-курортне господарство. Тож Україні після 1954 року довелося його відроджувати і будувати майже з нуля.

22 березня 2017 р. «заступник голови» кримської «ради міністрів», «постійний представник Криму» при президенті РФ Георгій Мурадов в ефірі радіо «Спутник в Криму» заявив про наміри кримської «влади» зустрітися з українськими діаспорами різних країн світу «в рамках програми міжнародної співпраці» задля подальшої «безумовної взаємодії». При цьому вже звичною практикою для новітніх колоністів стало запрошування іноземних гостей для того, щоб через них довести до світу «російську правду» про буття окупованого регіону.

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

«УМОВИ ДЛЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ»

19 березня кримський сепаратист Руслан Бальбек, якого російська влада призначила заступником комітету Держдуми РФ у справах національностей, анонсував триденний візит до Криму делегації, до якої увійшли близько 20 осіб: серед них – депутати Європарламенту, політики з країн СНД і Латинської Америки та анонімні «тверезо мислячі українські політики, що не перебувають під дією націоналістичного чаду». Під час зустрічі заступник голови маріонеткової організації «Українская община Крыма» (УОК) Сергій Стаднюк заявив: «Права кримських українців у Криму не утискаються, українці не відчують тиску з боку влади та суспільства, можуть вільно спілкуватися рідною мовою, розвивати свою культуру. У російському Криму створені всі умови для самореалізації, яких ніколи не було в Україні».

Справді, не кожен українець у Криму до 2014 року, навіть за реакційних часів «регіоналістського» режиму, міг за український прапор на даху свого будинку чи за висловлення своєї громадянської позиції у соцмережах або ЗМІ отримати «всі умови

Закордонна делегація. 21.03.17

ЯКИМ УКРАЇНЦЯМ У «РОСІЙСЬКОМУ» КРИМУ ЖИТИ ДОБРЕ

Герб маріонеток

«дружба між братніми українським і російським народами була, як раніше, міцною і довговічною».

Першим заступником Усика є Анастасія Грідчина – член партії «Єдина Россия», очільниця апарату кримської відділення організації «Молодая Гвардия Единой России». Складається враження, що до 2014 р. цієї людини, яка у соцмережах висловлює беззастережну підтримку російській та окупаційній кримській владі, не існувало. 15 березня 2017 р. в ефірі радіо «Спутник в Криму» вона повторила тези свого колеги Стаднюка про те, що українці у Криму не відчують тиску з боку «влади» та суспільства і можуть вільно спілкуватися рідною мовою. «Якщо громадянин поставити запитання українською мовою, йому дадуть відповідь або російською, або українською, будь-якою, ніхто не буде тиснути пальцем і ніхто не відмовиться відповісти. Що стосується утисків – це підступна пропаганда української влади», – запевни-

Олег Усик, голова УОК

самореалізації» у СІЗО, в'язниці чи під домашнім арештом за звинуваченнями в «екстремізмі», «тероризмі» абощо – як фермер Володимир Балух, журналіст Микола Семена, громадська діячка Лариса Китайська та інші невідомі на своїй землі.

«УКРАЇНСКАЯ ОБЩИНА КРЫМА»

То хто ж у Криму бере на себе сміливість говорити від імені місцевих українців?

На кримських «урядових» електронних ресурсах жодна українська національна організація не згадувалася до початку 2016 р., доки у списках не з'явилася УОК. Її головою був вказаний очільник відділення партії «Єдина Россия» у селі Донське Олег Усик, який ще у грудні 2015 р. потрапив до бази даних ворогів української державності «Миротворець» як «зрадник Батьківщини, поплічник окупантів, колаборант». На своїх сторінках у соцмере-

жах, видалених після резонансу в ЗМІ, Усик зневажав українську національну символіку, прославляв «захисників Новоросії», мріяв про звільнення «ДНР» і «ЛНР» від «фашистської хунти» та підтримував убивства прибічників української ідеї. При цьому він ідентифікував себе як «русского», а українців називав не інакше ніж «х*хлами». У березні 2016 р. він заявив, що УОК передусім презентує думку українців, які мешкають у Криму і хочуть, щоб

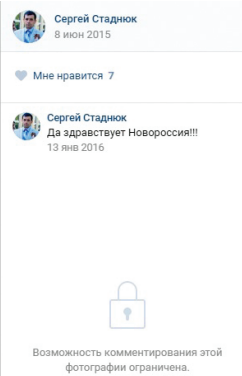
ла Грідчина. За її словами, представники УОК спілкуються з мешканцями материкової території України, які виходять на зв'язок таємно, оскільки бояться «переслідують у своїй країні». «Наша спільнота набирає доволі багато переглядів, але люди навіть не залишають коментарів, оскільки бояться бути промонітореними», – пояснила Грідчина, скромно промовчавши про те, що спільноти УОК в соцмережах на мить інтерв'ю мали 20-30 підписників. «УОК сприяє інтеграції кримських українців до повноцінного життя у Росії з урахуванням їхніх національних особливостей. Ніхто нікого не утискає, ми живемо нормально, жодних проблем не маємо з владою, всі мають свободу слова», – підсумувала вона, не уточнивши, що російський режим нікому не гарантує свободи після сказаних чи написаних слів.

Згаданий Сергій Стаднюк до окупації Криму керував молодіжним крилом одіозного «Блоку Вітренко» («Молода Гвардія») і мавив «великою Росією». У 2014 р. презентував «Крымский союз «Родное Отечество»» (цю складову частину «координаційної ради організацій російських співвітчизників» очолює Валерій Аксьонов – батько окупаційного «голови» Криму). Активно сприяв російській анексії Криму в складі незаконної «народної самооборони», після чого отримав від самопроголошеної «влади» півострова медаль «За захист Криму». У базі «Миротворця» зазначений як зрадник Батьківщини з формулюванням: «Колаборант, співпрацює з російськими окупантами. Депутат місцевої ради, заступник голови контрольно-ревізійної комісії Сімферопольського районного відділення партії «Єдина Россия». У 2015 р. очолював кримський «департамент зі взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування» з протидії корупції, у 2016 р. був «головним спеціалістом відділу адміністрації Сімферопольського району» з питань фізичної культури та спорту, з праці із молоддю та оздоровлення. Як і голова УОК, підтримує сепаратистські збройні формування на Донбасі.

Сергей Стаднюк, заступник голови УОК

«ІСТОРИЧНА ПРАВДА» ВІД «УКРАЙНЦІВ РУССКОГО КРЫМА»

У лютому 2017 р. Олег Усик повідомив, що члени УОК долучаться до всеросійського «Параду дружби народів Росії», запланованого на 12 червня. За словами Анастасії Грідчїної, у 2016 р. «община» у цій акції не брала участі, оскільки призупиняла діяльність (причини не уточнювалися), однак у 2017 році «гідно презентує свою культуру з національним колоритом»: «Ми маємо що показати – творчість, кухню, традиційні обряди та багато іншого. Нашою діяльністю ми хочемо передати, що українським кримчанам у Криму живеться добре. Ніхто їх не утискає, всіх чують і розуміють», – вкотре проказала вона завчені цитати.

22 березня 2017 р. УОК провела «відкритий урок пам'яті» у меморіалі на місці, де під час Другої світової війни розташовувався концтабір «Червоний». Захід був присвячений трагедії білоруського села Хатинь, знищеного разом із мешканцями 22 березня 1943 року. Організаторами виступила «Асамблея слов'янських народів Криму» разом із департаментом соціальної та молодіжної політики «Кримського федерального університету ім. В. І. Вернадського». У прес-релізі події УОК зазначає, що має завдання «показати зростаючому поколінню справжню історію Великої Вітчизняної війни». Згідно з «історичною правдою» у виконанні «українців руського Крима», головними ви-

Анастасія Грідчїна, перший заступник УОК

конавцями злочинів нацистського режиму проти людства були «вихідці з Західної України». На їхню думку, на материковій Україні (саме таке, «українське» означення вживається в оригіналі) досі триває «жахлива історія з бандерівцями», оскільки там є люди, які «вважають Степана Бандеру та його послідовників "позитивними героями" і за нагоди продовжують робити те ж, що робив їхній кумир». Асоціативний ряд вибудовується чітко за канонами російської пропаганди: «Степан Бандера – мешканці заходу України – нацизм – злочини проти людства». Однак автори тексту не уточнили, які саме дії Бандери його послідовники «повторюють» у їхній уяві – тверезий спосіб життя, кількарічні ув'язнення чи загибель від ворожої руки.

«УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ» ПІВОСТРОВА ПРЕЗЕНТУЮТЬ ЗАПЕКЛІ УКРАЇНОФОБИ

Створення псевдоукраїнських організацій і їхне

комплектування за рахунок людей, далеких від будь-чого українського, у Росії вже давно є справою буденною – як і паралельний розгром навіть лояльних і зареєстрованих за російським законодавством громадських, культурних і релігійних установ і спільнот, зазвичай українських не лише формально, а й за суттю. У Криму ця практика набула розвитку в небачено цинічній формі: «українські громади» на окупованому півострові презентують запеклі українофоби, які беруться навчати кримське підростаюче покоління ворожості до України та українців. До тимчасової окупації Криму ці люди не лише перебували поза місцевим національним життям, а й навіть вели відверто антиукраїнську діяльність.

Не лише вчинки цих «общин», а й сама їхня атрибутика ясно дає зрозуміти, що нічого українського вони в собі не мають – крім назви, привласненої на абсолютно незрозумілих підставах. При цьому вони пориваються запевняти представників закордонних країн, що українцям у Криму живеться добре, – забуваючи уточнити, що йдеться передусім про тих, хто продав свою честь і гідність за ласку нових господарів.

Тим часом як для України, так і для світової спільноти «таємницею за сімома замками» залишається реальна картина існування безправної поневоленої спільноти кримських українців, які, попри вкрай несприятливі обставини, зберігають вірність своїй державі і своїй нації.

ЧЕСНІСТЬ ІЗ СОБОЮ

ПОЗИЦІЯ

«Чесність умирає, коли продається»

Жорж Санд

Історія кожного народу серед іншого ілюструє й еволюцію його моральних цінностей. І що вищими є ті цінності, то вищим є етап розвитку народу, рівень його освіченості, матеріальної та духовної складової. Моральні цінності народу є прямим відображенням сукупності чеснот його представників. Чесноти – це ті моральні якості, які є виразами людської гідності, тобто суспільної цінності особистості.

ЯРОСЛАВ САМОВИДЕЦЬ

Ч и не найкращим відображенням рівня моральності народу є зламні періоди його історії. Власне ж мораль – потужний чинник прогресу суспільства. Кримські події кінця 2013 – початку 2014 років є одними із таких. Вони можуть бути плідним ґрунтом для аналізу моральних законів, принципів і цінностей населення півострова в кризовій ситуації, насамперед реалізації такої базової людської чесноти, як вірність (людині, державі, слову тощо).

Події того часу дозволяють розділити тодішнє населення українського півострова на три великі групи: 1) ті, хто активно чинив опір окупації; 2) ті, хто її підтримував; 3) ті, кому, як вони го-

ворили/ять, байдуже. Цей поділ оголює проблему моральності. Якщо не брати до уваги статистичні дані, які в кожного різні, і просто розділити порівну ці три групи, то кожна з них становитиме твердих 33%. До 1-ї групи належать особистості, які розраховують насамперед на себе і свої сили. 3-тя ж група – це люди-споживачі, які вважають, що їм усі завжди щось винні. Ці люди слабкі духом, внутрішньо пусті, розраховують не на себе і свої сили, а на когось. Люди-споживачі завжди всім незадоволені, бо їхні сподівання завжди не приносять бажаного результату.

Щодо чеснот, то, якщо спроектувати одну з основних – вірність – на кожну з трьох груп, з'ясується, що вона однозначно властива 1-ій групі, тобто тим, хто активно чинив опір окупації. За цією логікою 66% населення Криму стають у опозицію до 1-ої групи, до вірності, і є носіями її полярної сторони – зради. Такий підхід є значно спрощеним, однак, з огляду на тодішній стан справ, не позбавлений раціонального зерна.

Феномени вірності і зради осмислювалися не раз у наукових, філософських трактатах, мистецьких творах, але в жодному з них не знайшлося однозначного виправдання зради. Зрада є виразним

маркером непевності людини, її аморальності, надто ж, коли йдеться про зраду державі. Конформізм – це радше спосіб виправдати себе перед іншими, але не перед собою. Кримські конформісти – це своєрідна каста нещасних людей, яким доведеться жити з прихованою ганьбою до самого себе. Чому? Бо лише чиста совість формує людську самоповагу, є джерелом для внутрішньої сили.

Значна частина мешканців Криму є жертвами пропаганди і штучно створеної віртуальної реальності, яка існує виключно на телеекранах. Однак кваліфікація їх як жертви не виправдовує їхнє пристосуванство. І в цьому контексті найпоказовішими є інтелігентні люди, які як ніхто інший розуміють, що таке людські чесноти. Тут виникає запитання: чи можна вважати інтелігентною людину, яка стала на бік державної зради, оскільки зрада не є людською чеснотою? Зрада є людською вадодою, а її наявність засвідчує відсутність вірності. Чи можна виправдати зраду інтелігентної людини? Виправдати можна ошуканого, але не того, хто добровільно піддався ошуканству.

Поняття «цивілізована людина», «інтелігентна людина» сьогодні стали досить поширеними, але для одних вони є життєвими орієнтирами, для інших же – ширмою для прикриття злочинів. У теперішньому кримському мілітаризованому карнавалі подій усе менше місця залишається для справжньої людини.

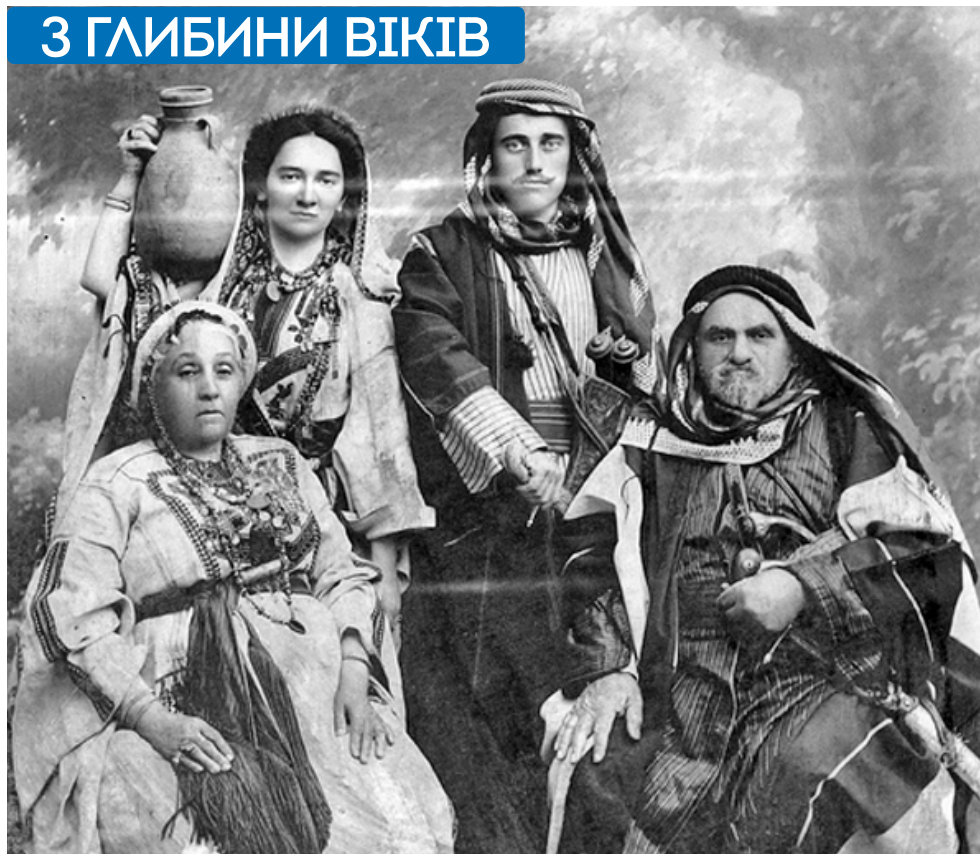
19 березня 2017 р. у стародавньому кримському місті Феодосії відбулася науково-практична конференція «Караїмська кенаса й караїми Феодосії». Вона проходила у залі Феодосійського музею старожитностей та зібрала чимало поважних гостей. Були присутні члени Духовного управління караїмів Криму, делегати караїмських релігійних громад Феодосії, Євпаторії, Сімферополя, історики та краєзнавці, представники кримських музеїв та вишів.

ОЛЕКСАНДР ДЗЮБА

Темі доповідей присвячувалися минулому невеликого корінного народу Криму – кримських караїмів. Доктор філософії М. Б. Кізілов ознайомив слухачів із доповідями на теми: «Караїми Феодосії у спогадах мандрівників XV-XIX ст.», «Фонтани Караїмської слобідки старої Феодосії». Кандидат історичних наук Д. А. Прохоров прочитав доповідь: «Караїмські навчальні заклади Феодосії у другій половині XIX – початку XX ст.». Також були висвітлені інші сюжети багатотомової історії караїмів цього міста, зокрема, присутнім розповіли про історію міської караїмської кенаси та долю караїмів у роки німецької окупації в часи Другої світової війни.

Цього ж дня в музеї старожитностей відкрилася виставка «Скарби караїмів», і перед очима відвідувачів постали предмети караїмського релігійного культу з кенаси Феодосії, предмети побуту, зразки декоративно-ужиткового мистецтва, рідкісні світліни, стародруки та інші експонати з кількох музеїв Криму.

Крім наукової частини заходу, організатори подбали і про культурну програму. Пролунали пісні у виконанні караїмського народного ансамблю пісні й танцю «Фідан» з Євпаторії, а на

Караїми – люди писання

КАРАЇМИ ФЕОДОСІЇ.

ТИСЯЧА РОКІВ ЖИТТЯ КАРАЇМСЬКОЇ СЛОБОДИ

Караїмська кенаса Феодосії

прикінці провели екскурсію караїмськими пам'ятками Феодосії: Караїмською слободою, де вже багато століть живуть караїми, і дачами караїмських купців на набережній. Так була віддана шана малому, але славетному народу давньої Кафи,

без якого годі уявити минуле й сучасне цього міста.

**НАЙКОРІННІШИЙ
НАРОД ФЕОДОСІЇ**

Час появи караїмів у Феодосії є предметом наукових дискусій. Та не викликає за-

сід, райони з найдавнішою забудовою. Коли їх відвідуєш, складається враження, що потрапив в інший час і простір. Серед низьких кам'яниць під черепичним дахом з назвою «сарматка», серед мережива вулиць, де навряд чи розминуться дві автівки, відчувається не просто східний колорит, а потужний культурний шар, енергетика тисячоліть, те, що, наслідуючи давніх римлян, можна назвати genius loci – «геній місця». І найбільш осяжним він є саме на вулицях Караїмської слободи, що ведуть від мечеті Муфтії-Джамі круто вгору, туди, звідки все місто й Феодосійська затока видні, як на долоні, і так близько небо. Здається, що зараз з-за рогу неспішно вийде патріархальний раб з довгою бородою та у жупані, підперезаному кушаком, як у спогадах тих, хто ходив цими вулицями сто років тому.

**МІСЦЕ, ДЕ ВІКАМИ
ХОДИЛИ
МОЛИТИСЯ ДО
КЕНАСИ КАРАЇМИ**

Центральна вулиця слобідки називається Караїмською. Колиш вона вела до караїмської кенаси, розташованої на маленькому майданчику, що називається Фонтанний. Датовати вік споруди вдалося за написом на сволуку, де стояла дата 5052 рік. За караїмським календарем нині 5777 рік, отже, будівля простояла там близько 700 років. Кенаса за біблійною традицією була обернена до Єрусалиму. Зовнішній вигляд її зберегла гравюра Карло Боссолі – італійського і швейцарського художника, який відвідував Крим на початку XIX ст.

Тепер кенаси нема, її знищила радянська авіабомба під час Другої світової війни. Нема й фонтана, що дав площі назву, він був розібраний у повоєнному 1948 р. Друга світова війна тоді вже закінчилася, але не війна радянської влади з історичною спадщиною та культурою корінних народів Криму. Ця війна тривала до останніх років існування радянської влади. Не

зберігся й розташований на тій же площі будинок останнього скарбника Кримського ханства Веніаміна Ага; за традицією, цю посаду в ханському уряді обіймали караїми. Будинок Ага був окрасою площі, відрізнявся вишуканими напівкруглими арками веранди, різною дубовою стелею, інкрустованою бронзою й перламутром, та в 1969 р. його було зруйновано. Перейменували й Караїмську вулицю. За советів вона стала вулицею Фурманова, незважаючи на те, що Дмитро Фурманов, автор роману «Чапаєв», у Феодосії навіть не бував. Частина слобідки, ближчу до середмістя, в 70-ті роки знесли, звівши натомість панельні багатоповерхівки, спотворивши цим не лише історичне обличчя, а й дренажну систему району, внаслідок чого ґрунтові води потрапили до розташованої поруч вірменської церкви св. Саркіса. Попри всі втрати, слобідка неодмінно вражає уяву тих, хто опиняється на її вулицях та схилах.

Караїмська слобода пускає до себе не всіх. Місцеві мешканці показують зведений уже в наш час багатий будинок, що часто змінював господарів, та зрештою залишився порожнім; певно, спосіб життя його власників-натуралістів був несумісним з атмосферою міста, де віками ходили молитися до кенаси караїми. Сучасна караїмська громада нині розміщується також на слобідці, в напівпідвальному приміщенні багатоповерхівки поруч з мечеттю, де у двох невеликих кімнатах розташований музей караїмської культури та молитовний зал.

З того, що збереглося, можна згадати будівлю колишньої караїмської школи на початку караїмської вулиці, де могли вчитися навіть діти бідних караїмів. Окрім неї, в Феодосії колись існували чоловіче й жіноче караїмські училища.

**СУМНА ДОЛЯ
КАРАЇМСЬКОГО
ЦВІНТАРЯ**

Караїмський цвинтар Феодосії розташований на

площі в чотири гектари на схилі гори Тепе-оба, що висо́че над містом. Найбільш ранні поховання на ньому датовані XI ст. Нині він являє собою сумне видовище. Зруйновані надгробки та склепи. Проте й тут відчувається поважність та плин віків. Цвинтар зазнав руйнувань після приєднання Криму до Російської імперії у 1783 р. Пам'ятники звідти використовувалися для ремонту міста, яке лежало в руїнах. У повоєнні роки XX ст. цвинтар був закритий, і з 1958 р. почалося його знищення. Деякі поховання було розкопано та пограбовано. Вапнякові надгробки використовувалися як будівельний матеріал, а гранітні та мармурові – як оздоблювальний. Ними мостили вулиці, викладали паркани, і навіть подвір'я музею старожитностей. Прокладаючи лінію електропередач, будівельники здогадалися вбити стовп прямо у чиюсь могилу, зруйнувавши поховання. Родичі написали фарбою імена похованих та роки їх життя прямо на опорі ЛЕП. Моторшне й сюрреалістичне видовище. Військова частина, що дислокувалася в районі Карантина, будувала господарські споруди з караїмських надгробків. Бункер, складений з могильних плит, знайшов у 2002 р. караїм, онук знаного на весь Крим промисловця Йосифа Стамболі, Геннадія Ромасько. Караїми місцевої громади власними силами почали вивозити ті плити на цвинтар та регулярно розчищати його від слідів життєдіяльності місцевих пияків, намагаючись зберегти хоча б частково те, що можна врятувати з полону забуття. Незважаючи на всі ці жахіття, на цвинтарі збереглося близько 120 надгробків, на більшості з них можна прочитати написи, виконані мовою Святого Письма.

ВИДАТНІ СИННІ СВОГО НАРОДУ

З видатних караїмів-феодосійців можна згадати міського голову Феодосії на межі XIX-XX ст., організатора жіночої професійної школи Аарона Крима, за часів

Вулиця Караїмська сьогодні

Сцена з вистави караїмської громади за мотивами легенди «Ага Думпа»

Караїми Феодосії. Огюст Раффе, 1837 р.

його каденції місто значно змінилося на краще; його двоюрідного брата Соломона Крима, вченого-агронома, депутата Державної Думи двох скликань, який заснував Таврійський університет у Сімферополі, міську бібліотеку у Феодосії, а у буремному 1918 р. очолив крайовий уряд Криму. Добрим словом варто згадати тютюнопромисловця Йосифа Стамболі, чий палац вишуканої східної архітектури вже понад століття є прикрасою та символом Феодосії; караїма-краєзнавця, історика, збирача фольклору Бориса Кокеная. Не

можна не пом'янути чудового поета Веніаміна Бабаджана, чие життя було обірване поблизу Генуезької фортеці Феодосії більшовицькою кулею у листопаді 1920 р. Тонкий лірик, що писав у кращих традиціях срібного століття, знавець світового мистецтва, він став жертвою «червоного терору» у віці 26 років.

Багато постатей, подій і трагедій бачили на своєму віку стіни давньої Кафи. До речі, цей середньовічний міський топонім став основою для поширеного серед караїмів прізвища Кефелі, що означає «з Феодосії».

ВІДРОДЖЕНЕ СВЯТО «АГА ДУМПА»

Міцне феодосійське коріння караїмів підтверджує й місцева легенда, що стала основою свята «Ага Думпа». Ці події, ймовірно, відбувалися у кінці XV ст. – в часи захоплення кримського південного узбережжя Османською імперією. Феодосію, Кефетурки тоді перетворили на центр вілайята, імперської провінції на землях Криму.

За часів турецького панування Кафою правив Ахметпаша – досить норавлива й жорстока людина. Він велів усій місцевій караїмській громаді в найкоротший термін виготовити величезну кількість пряжі або віддати одного хлопчика з кожної сім'ї в яничари.

Для нечисленного караїмського народу загибель чоловічого населення означала вимирання, тому вимога правителя змусила громаду хвилюватися за долю своїх синів. День і ніч жінки до знемоги пряли пряжу. І ось уже наближався термін здачі, а караїми не спряли і половини призначеної кількості.

Настали «плютневі вікна», коли в Криму буває особливо тепло. Зацвів мигдаль, бузок розпустив свої листочки, перестало штормити море. Правитель Кафи зі своїми підлеглими вирішив покатися у човні. Ніщо в природі не віщувало змін. Але коли вони вийшли із затоки у відкрите море, несподівано піднявся вітер, розганяючи хвилі. Не витримавши натиску стихії, човен з пасажирами пішов на дно. Звістка про загибель тирана дійшла до жителів Кафи. Але замість того, щоб сумувати про смерть володаря, караїми зраділи. Вони голосно дякували всемогутньому Богу за те, що ця трагедія врятувала життя їхніх синів. Новий же правитель забобонно звільнив феодосійців від непосильного завдання. Відтоді караїми Феодосії влаштовують веселе свято «Ага Думпа» («пан перекинувся») і готують солодку страву «ступеч» з цукру і борошна у вигляді найтоншої пряжі.

Це свято відзначають 1 адара (12 біблійний місяць наприкінці зими). В довоєнні часи свято поступово занепало, бо пішло покоління, виховане в давніх національних традиціях. Відрадно, що в наш час караїми Феодосії відродили забутий звичай, і щороку влаштовують веселі святкування, часто у вигляді театральної вистави за мотивами легенди. Це вселяє надію, що громада караїмів, яка живе у цьому місті вже тисячу років, житиме ще довго на схилах Караїмської слободи.

КАЛЕНДАР КРИМУ ПО-УКРАЇНСЬКИ

ПОСТАТІ

5 КВІТНЯ 1989 РОКУ – у Сумах народився **Олександр Самосадов («Пушкар»)**. До Криму переїхав з батьками. Брав участь у громадському та політичному житті півострова. Активіст Євромай-

леним коридором» поблизу села Червоносільське Амвросіївського району Донецької області. Залишив дружину та однорічну доньку. Похований у Сумах на Алеї поховань Почесних громадян Центрального кладовища (плани поховання героя в Криму були скасовані з міркувань безпеки). Указом Президента України від 4 червня 2015 року № 311/2015 нагороджений орденом «За мужність» III ступеня по-смертно. Рішенням Сумської міської ради від 26 жовтня 2016 року Олександр Самосадов було присвоєно звання «Почесний громадянин м. Суми» по-смертно.

дану. Через переслідування за вірність Україні після окупації Криму був змушений залишити півострів, переїхавши на Сумщину, де чергував на місцевому майдані та блокпостах. Добровольець першої хвилі мобілізації, солдат, старший стрілець стрілецької роти 39-го батальйону територіальної оборони ЗСУ «Дніпро-2». Проїшов курси у Дніпрі, відповідав за МТ-12 «Рапіра», на передовій успішно ліквідував бойову техніку терористів. 29 серпня 2014 року загинув від пострілу снайпера під час виходу колони з Іловайського котла «зе-

ПОДІЇ

7 КВІТНЯ 1917 Р. – адмірал Колчак виголошує у своїй промові на Пушкінській площі в Севастополі: «Мені випала честь говорити з українцями, що зібралися тут, заявити про їхню існування і наочно це засвідчити. Чорноморський флот, керувати яким я маю за честь, на 90% складається з синів цієї нації. Я не можу не вітати українську націю, яка дала мені найліпших моряків, які тільки є у світі!». Втім, особовий склад Чорноморського флоту станом на 1 січня 1917 р. складався з 65% українців.

Крим як крихітний континент багатий на контрастні ландшафти. Хіба що тундру й тайгу неможливо знайти на цій півострові, який можна пішки обійти за літо. Він не вичерпується ледь не тропічною розкішню ялтинського гірського субсередземномор'я як і геть не безмежним своїм степом. Ласкаве Чорне море, що обіймає його майже звідусіль, творить на його берегах таке, що ніби поруч воно, але з якогось ніби дивного далека. І тільки сучасні засоби подолання простору збивають усе це в нагромадження ледве помітних див, що залишає пересічний курортник за межами літнього відпочинку.

МАКСИМ ДУБОВ'ЯЗ

Хто мандрував Західним Кримом, та навіть просто їхав із Сімферополя в бік Євпаторії й, можливо, далі, той відчував там дивні зміни взаємодії простору й часу. Особливо, якщо людина вже знайома із Південнобережжям, де кожен мис як новітній витвір мистецтва, кожна наступна вершина виразно не схожа на попередню... А тут зненацька рівний простір, двигун гуде, машина мчить, хвилини довгі плинуть і... майже все незмінне навкруги. Степ рівний, аж до обрїю, а море, далеке й блискуче, десь за краєм. І, крім легкого шурхотіння шин, – дзвінка пустельна тиша... І можна непомітно вимчати на Тарханкут, так і не пізнавши чистоти білих пісків Беляуса.

Це сьогодні, а два тисячоліття тому тут було чималеньке

НЕВІДОМІ КУТОЧКИ

БІЛІ ПІСКИ БЕЛЯУСА

ДВА ТИСЯЧОЛІТТЯ ТОМУ ТУТ БУЛО ЧИМАЛЕНЬКЕ МІСТО. ЛЮДИ ЖИЛИ В ЦЬОМУ МІСТІ ЗА 400 РОКІВ ДО ПОЧАТКУ НОВОЇ ЕРИ, І ВЖЕ В НОВІЙ, ХРИСТОВІЙ ЕРИ, РОКІВ, МАБУТЬ, СТО. РЕТЕЛЬНО ВИТЕСАНІ ТА ПІДІГНАНІ В КЛАДЦІ КОЛИШНЬОЇ МОГУТНЬОЇ БОЙОВОЇ ВЕЖІ КАМІННІ БРИЛИ СВДЧАТЬ ПРО РОЗВИНЕНУ КУЛЬТУРУ БУДІВНИЦТВА. АРХЕОЛОГІЧНА СЛАВА БЕЛЯУСА Й ПРИВАБЛЮЄ ДО НЬОГО ЦІКАВИХ, І НАСАМПЕРЕД ВІН ВІДОМИЙ САМЕ ЯК ПАМ'ЯТКА АНТИЧНОСТІ

місто, і вже багато років ретельно розкопують Беляус археологи. Люди жили в цьому місті за 400 років до початку нової ери, і вже в новій, христовій ері, років, мабуть, сто. Ретельно витесані та підігнані в кладці колишньої могутньої бойової вежі камінні брили свідчать про розвинену культуру будівництва. Так, це були елліни. Археологічна слава

Беляуса й приваблює до нього цікавих, і насамперед він відомий саме як пам'ятка античності.

Збалуваний вимогами до комфорту відпочинку звичайний курортник сюди не їде. Поблизу – кілька невеличких селищ, позаду – Євпаторія, до неї 60 км, але Євпаторія – зовсім інша казка. А ще між нею і Беляусом – Донузлав. Про нього теж треба вести мову окремо, тут варто хіба що згадати, що він ще нещодавно був озером. У 60-ті роки його з'єднали з морем, розігнувши перемичку, яка розділяла їх. Утворилося дві коси, північно-західна з них це і є Беляус.

Тут найчистіше море у Криму. В піску відсутній мул, він – з перемелених морем стулок мусшелі, і цей чистий пісок потихеньку видобувають, і прикрашають безлюдний пейзаж марсіанські постаті двох промислових підйомних механізмів. Але їхня віддалена присутність мало дошкуляє тим, хто обирає ці місця для відпочинку. На протилежному від моря боці коси можна знайти візерунчасту тїнь під купинами дикої маслини, і насолоджуватися тишею й чистотою моря та сяйвом білого піску. Решту треба привезти з собою. Тож не для кожного на вибір цей фрагмент мозаїки різноманіття Криму, тому небагато тут буває і людей.

Далі берег стає вже більш скелястим, далі, на захід – всього 20 км – Тарханкут, і це вже зовсім інша навіть не казка, а легенда, ніби з іншого простору чи часу.

Крим різний. Крихітний немов континент. Не кожен відшукає в ньому Беляус. Елліни віднайшли його дві тисячі і більше років тому. І півтисячоліття не йшли звідти. Мабуть, там є щось таке, що не відпускає, якась сила кримського притягіння, одна з численних, не така, як усі.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ОСТАП КІНДРАЧУК: «ТЕПЕР МЕНЕ В ЯЛТІ СЛУХАЮТЬ КУБАНЦІ ТА ДАЛЕКОСХІДНІ УКРАЇНЦІ...»

Ялтинець Остап Кіндрачук – людина, відома не тільки в Криму, а й по всій країні. Він – кобзар, бандурист, збирач книг про козацтво та історію України, дослідник кобзарства в Україні, Криму та на Кубані. Досить часто протягом багатьох років його спів та гру на бандурі можна було чути і бачити просто неба у Києві, Ялті, Одесі, Львові та інших містах України. Окупація Криму багато що змінила. І все ж час від часу випадає можливість побачити колоритного бандуриста в центрі Києва. Про те, як змінилося його життя за останні кілька років, і хто тепер є його слухачами в Ялті, – в матеріалі Сергія Лашенка.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета
Виходить із 31 грудня 1992 року
Свідоцтво про реєстрацію КВ №12042-913ПР від 30.11.2006 р.

Засновники

Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1;
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець
Національне
газетно-журнальне
видавництво

Генеральний директор
Андрій ЩЕКУН

Головний редактор
Віктор Мерджвинський

Дизайн та верстка
Марк Канарський,
Оксана Кочергіна

Поліграфічний комбінат
ТОВ «Типографія «Від "А" до "Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40
тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51
Розповсюдження і реклама
тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не публікує колективні листи та звернення
Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд.
Передрук і відтворення текстових та ілюстративних матеріалів «Кримської світлиці» – тільки з письмового дозволу редакції.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2017 р.:
1 місяць – 12,44 грн.;
півріччя – 74,64 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс
90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірною

